

практичні дії щодо європейської оборони, ЄС все ще формує плани посилення свого оборонного потенціалу, вдовольняючись «стратегічною автономією» [8].

Євросоюзу та його державам-членам доведеться провести значну роботу, аби досягти статусу глобальної сили в контексті традиційного військово-політичного впливу, навіть в рамках розширених «петерберзьких завдань». Військово-технічна і стратегічна залежність від НАТО надалі буде стримувати міжнародний вплив ЄС. Водночас відзначаємо достатньо реалістичний характер зазначеного документа, в якому йдеться про необхідність європейців самим подбати про власну безпеку, здатність захищатися від зовнішніх загроз.

Політика розширення ЄС, яка розглядається як невід’ємна складова, механізм зовнішньої політики і політики безпеки Європейського Союзу, стала однією з головних і дуже ефективних механізмів поширення міжнародного впливу об’єднання, донесення його цінностей до «умів і сердець» держав-партнерів, насамперед тих, які прагнуть вступу до його складу. Водночас і тут є чимало проблем та невизначеностей, головна з яких – відсутність чіткої стратегії подальших взаємин ЄС з оточенням. Адже запропонований Францією в лютому 2020 року новий підхід до формування вимог для країн-кандидатів на вступ до ЄС не вирішує проблеми географічної межі євроінтеграції та взагалі її доцільності у довгостроковій перспективі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гелд Д., Мак-Грю Е. Глобалізація/антиглобалізація / пер. з англ. І. Андрущенко. Київ: К.І.С., 2004. С. 20.
2. Голслах Й. Сила раю. Як Європа може бути попереду в азійському сторіччі. Київ: Темпора, 2016. С. 275.
3. Макаренко Є.А. Проблеми, здобутки і перспективи спільної зовнішньої політики ЄС: погляд на сучасність і майбутнє. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 108. Ч. I. С. 19.
4. *Trends in world military expenditure*, 2012. SIPRI, April 2013. p. 2; *Defence Data 2012* / edited by E. Platteau. Brussels: European Defence Agency, 2013. p. 4.
5. Мартинов А.Ю. Спільна зовнішня та оборонна політика Європейського Союзу (90-ті р.р. XX ст. – 10-ті р.р. XXI ст.). Погляд з України: монографія. К.: Інститут історії України НАН, 2009. С. 38.
6. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union’s Foreign and Security Policy. June 2016. Brussels, 2016. pp. 9-10.
7. European Council meeting (28 June 2016). Conclusions. Cover note. Brussels, 28 June 2016 (OR. en). *European Council*. EUCO 26/16. CO EUR 5, CONCL 3. p. 7.
8. Грубінко А.В. Велика Британія в системі європейської зовнішньої і безпекової політики (1990-2016 рр.): монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2017. С. 468.

ТРАДИЦІЙНЕ ТА ІННОВАЦІЙНЕ В АКсіОЛОГіЧНОМУ ВІМІРІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Юлія МЕЛІХОВА, Олена ШУМЕЙКО

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Національна культура є результатом колективної духовної творчості народу. Зокрема, її можна досліджувати як систему сенсожиттєвих і ціннісних орієнтирів, усталених стереотипних уявлень, уподобань і оцінок. Відтак, зміни, які поступово відбуваються у будь-якій культурі, можна осмислювати як взаємодію традиційних та інноваційних ціннісних орієнтирів.

Так, досліджуючи сучасну українську культуру, слід насамперед зосереджуватися на трансформації її духовних засад, взаємодії традиційних та інноваційних моральних, естетичних, світоглядних орієнтирів, смислів, мотивів соціокультурної активності. У будь-

якому випадку основу сучасного українського культурного простору складають усталені стереотипи поведінки, її мотиви, ціннісні орієнтири, уявлення, які були вироблені соціальним колективом протягом тривалого часу. А він характеризується постачанням і засвоєнням готових схем мислення, комплексів мотивів духовної та соціальної активності, норм поведінки, які й обумовлюють трансформацію культури на сучасному історичному етапі.

Сучасні інноваційні культурні тенденції обумовлюються підсиленням можливостей маніпуляції духовним життям через засоби масової комунікації, які й постачають нові духовні орієнтири, мотиви тощо у свідомість невизначеної кількості людей, практично всього соціуму. І можна стверджувати, що така можливість реалізується все частіше. Отже, сучасні культурні трансформації значною мірою обумовлені не стихійною взаємодією суб'єктів соціуму, а цілеспрямованою діяльністю певної групи людей, які діють на свій розсуд й у своїх інтересах. Цим значною мірою і обумовлюється динамізм сучасних культурних процесів.

Але водночас і вплив духовної активності усього народу, ціннісні орієнтири традиційної культури також обумовлюють сучасну соціокультурну ситуацію. Тому попри тенденції глобалізації та уніфікації культур сучасна українська культура суттєво вирізняється на культурній мапі планети. Інноваційні процеси, які обумовлюються і суб'єктивними й об'єктивними причинами, характеризуються збільшенням індивідуалізму, раціоналізму, зосередженістю на соціальних ролях і матеріальних цінностях, що є проявом впливу західноєвропейської культури.

Але водночас сьогодні, як і в Європі, відчувається потреба у нових культуротворчих тенденціях. Це обумовлюється поступовим накопиченням кризових явищ у західноєвропейській культурі. Їх проявами слід визнати (поряд зі збільшенням комфорту, матеріального добробуту) поступову втрату сенсожиттєвих орієнтирів. Зокрема, все менше європейців прагнуть брати участь у створенні духовних та культурних цінностей. По суті, відбувається деградація творчої активності. Людина відсторонюється від соціокультурного простору, протиставляє себе і свою соціальну роль, свою діяльність. Але зовсім позбутися творчості людина не може й тому потребує творчих ідей, які можна втілити, тобто створити нову реальність. Отже, надмірна раціоналізація культури і духовної активності призвела до кризових явищ і викликала потребу у поверненні до ірраціональних мотивів. Водночас духовна криза обмежує, як щойно зазначалося, творчі можливості. У такі періоди потреба в інноваціях задовольняється у запозиченнях або поверненні до форм, які раніше були відкинуті, здавалися архаїчними тощо.

Наприклад, духовна криза, викликана кризою католицизму як системи світоглядних та ціннісних орієнтирів, обумовила відродження античних естетичних та етичних орієнтирів. А в Україні схожі тенденції проявилися, зокрема, як українське бароко, яке сформувалося і під впливом європейського бароко, і під впливом національних мистецьких ідей та світобачення, яке тоді панувало в українському соціокультурному просторі.

В умовах сучасної духовної кризи європейська культура намагається вижити шляхом запозичення світоглядних та естетичних ідеалів східного та африканського культурного ареалів. Завдяки проявам глобалізації ці ідеї проникають і в Україну. Але тут визначальними також стали тенденції повернення до національної української старовини. Затребуваними стали ідеали козацтва, Київської Русі, а вже вони обумовили інтерес до давньослов'янської, скіфської культур тощо. Характерно, що ці тенденції визначили становлення культури Модерну в Україні. Але й зараз, в епоху Постмодерну, вони залишаються відчутними і навіть провідними.

Тому картина світу, яка створюється на сучасному етапі у Європі, попри усі запозичення та впливи, об'єктивно відрізняється від тієї, яка формується в Україні. Завданням філософської і взагалі гуманітарної думки у цих умовах є оцінка подібних тенденцій, яка допоможе зрозуміти, які з них зможуть активізувати духовний потенціал

народу, зберегти його неповторність та індивідуальність й водночас задовольнити потреби виживання українського соціуму в сучасних історичних умовах.

МОРАЛЬ ЯК ОСНОВА ГАРМОНІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Людмила ПАВЛИШИН

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Проблема моралі, незадоволення моральним станом суспільства на кожному етапі розвитку людства є надзвичайно важливою і такою, що потребує нагального вирішення. Її актуальність особливо загострюється у періоди становлення і зміцнення держави, у часи суспільних, економічних, політичних колізій. Цивілізаційний процес, науково-технічна революція, з одного боку, сприяли розвитку суспільства, людини, збагатили її знаннями, зробили обізнаною у комп'ютерних технологіях, проте, з другого боку, в гонитві за новими знаннями і відкриттями вона забуває цікавитися власною душею. Проблеми людини, моралі займають особливо важливе місце у різноманітних філософських теоріях. На думку І.Канта, моральне, не властиве людині від природи, вона може його досягнути. Оскільки мораль має апріорне походження, то її неможливо вивести із сушого, з фактів. Мораль тотожна законодавчому практичному розуму. За Кантом, всезагальний закон практичного розуму – це і є моральний закон, який тотожний свободі. Свобода полягає у тому, що людина у своїх вчинках керується законом, який знаходить у собі. З цього приводу доречними будуть слова, що «той, хто хоче бути вільним, прагне усунути перешкоди; боротися за особисту свободу означає прагнути покласти край втручанню, експлуатації, поневоленню з боку людей, чії цілі відрізняються від твоїх» [1, с. 52]. Оскільки моральний закон як вияв абсолютної волі до добра виникає у всіх людей, то він набуває характеру всезагального закону. За Кантом, людина більше схильна до зла, ніж до добра. Така позиція філософа ґрунтувалася на його твердженні про те, що існує суперечність між абсолютним волінням до добра, яке апріорно властиве людській свідомості, і її чуттєво-розсудковою діяльністю.

Так, наприклад, екзистенціалізм виник як реакція на песимізм, що панував у суспільстві, коли людина, втративши життєві орієнтири, намагалася дати відповіді на запитання щодо сенсу життя, щастя, цінностей тощо. Екзистенціалісти зосереджували свою увагу на проблемі людського відчуження, розглядали людину як поєднання кінцевого і нескінченного. З огляду на це людина почуває себе невпевнено, знаходиться у стані туги та відчаю, оскільки опиняється у ситуації невизначеності та втрати життєвих орієнтирів. За цих умов питання щодо започаткування нової моралі як умови формування людини нового ґатунку не підлягає жодним сумнівам. Людське буття є нестійким, а тому кожен повинен критично подивитися на себе самого, стати на шлях самопізнання. Пізнаючи себе люди будуть здатними змінювати як себе, так і світ. Людина, яка може помічати власну недосконалість, отримає внутрішню свободу для подолання власних вад, стане на шлях, який виведе її на вищий щабель розвитку. О. Шпенглер у праці «Занепад Європи» висловлював думку щодо падіння високої культури та поступову заміну духовних цінностей культури на матеріальні цінності цивілізації.

У ХХ ст. спостерігалася втрата безпосереднього зв'язку людини з природою та іншими людьми, а технологізація перетворила особистість на виконавця тих чи інших функцій, позбавила її духовного начала. Така ситуація призвела до відчуженості людини, а свою безлику поведінку, вважав А. Швейцер, вона не сприймає як щось негативне, протиприродне. Отже, якщо у ХІХ ст. вважалось, що західна цивілізація є еталоном розвитку, то ХХ ст. заперечувало таке твердження. Людина не зосереджується ні на потойбічному світі, ні на швидкоплинних благах, оскільки її думки звернені до ідеального розумного світового порядку, який можливий тут, на Землі, оскільки «буття людини означає